

Miljöavdelningen, Koncernkontoret

Västra Götalandsregionen

2019-04-08

Uppföljning målområde kemikalier 2018

Mål i miljöplan 2017-2020	Utfall 2016	Utfall 2017	Utfall 2018	Trend
Samtliga prioriterade produktområden bidrar till en giftfri miljö	-	2 av 7	2 av 7	●

Sammanfattning

De varor och kemiska produkter som Västra Götalandsregionen använder innehåller tusentals kemikalier. Flertalet är ofarliga och bidrar med viktiga egenskaper. Vissa ämnen kan dock påverka miljö och hälsa negativt, enskilt eller i kombination. Utbyte av miljö- och hälsofarliga ämnen är därför av stor betydelse för att kunna bedriva en mer hälsofrämjande verksamhet.

Utvecklingen följs inom sju prioriterade produktområden där hälso- och miljöfarliga ämnen är vanliga och/eller kan leda till utsläpp/exponering. För 2018 visar utvecklingen en positiv tendens för två områden byggvaror samt lek- och pedagogiskt material. På flera andra områden finns också tecken på en positiv utveckling även om dataunderlaget behöver utvecklas mera för att dra definitiva slutsatser. Särskilda insatser har påbörjats av miljöavdelningen under 2018 för att nå uppsatta mål fram till och med 2020.

Inledning

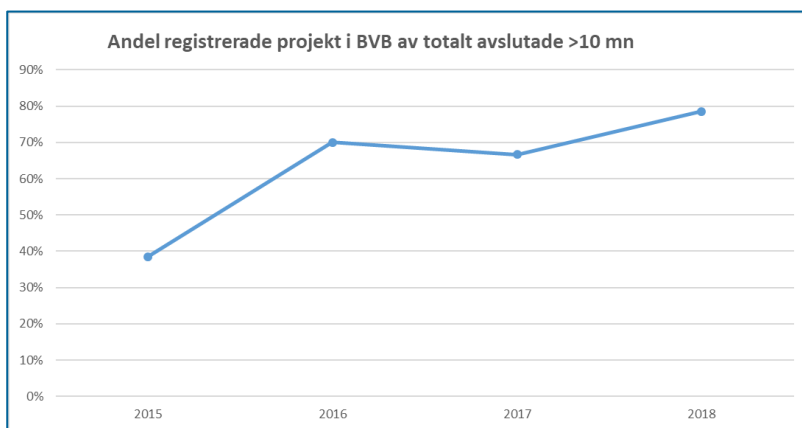
Kemikalieanvändningen inom sju olika produktområden följs genom ett av VGR utvecklat utvärderingssystem, ”trafikljusen”. Metoden tillämpades första gången för verksamhetsåret 2017 och indikatorerna har inför denna uppföljning justerats något för att öka relevansen samt bli enklare att verifiera.

Metoden bygger på att inköpta varor och produkter indelas i tre olika kategorier (rött=undviks, gult=accepteras samt grönt= rekommenderas). Samma system används även av Regionerna Östergötland och Jönköping. Metoden vidareutvecklas därför kontinuerligt i samarbete med dem.

Byggvaror

Målet för området byggvaror är att vid ny/ombyggnation öka andelen byggvaror som är godkända och bedömda som ”rekommenderas” eller ”accepteras” enligt Byggvarubedömningens (BDB) kriterier.¹

Användningen av Byggvarubedömningen har följts upp av Västfastigheter för samtliga under året avslutade projekt över 10 mnkr. Resultatet visar att byggvarubedömningen har använts för elva av totalt fjorton projekt (78 %).

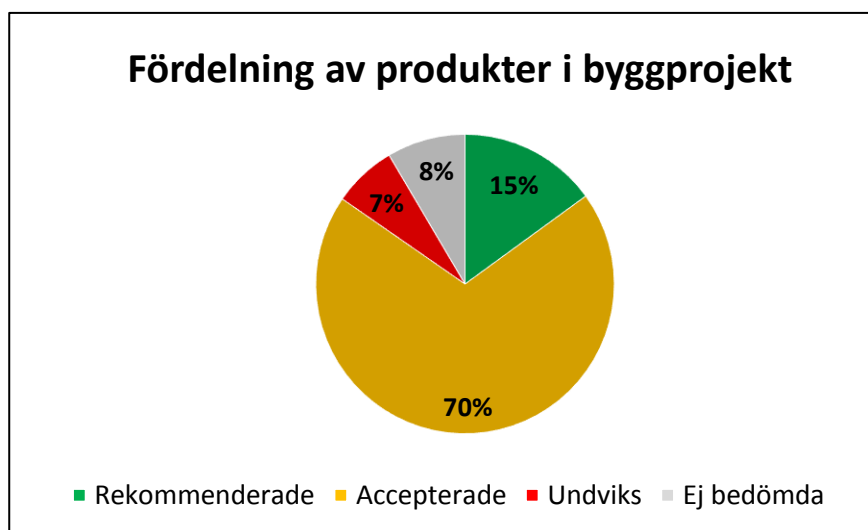

¹ Byggvarubedömningens (BVBs) bedömningar baseras på produktens kemiska innehåll men även på ett antal livscykelkriterier. Kriterierna är framtagna av en kriteriegrupp bestående av sakkunniga representanter från byggbranschen. Se vidare www.byggvarubedomningen.se

Västfastigheter har även undersökt tio pågående byggprojekt, som alla har en budget som överstiger 20 miljoner kronor.² Fem av projekten befinner sig i systemhandlingsskedets slut och fem av projekten befinner sig i entreprenadskedet. Åtta av de tio projekten (80 %) bedöms uppfylla kravet att använda Byggvarubedömningens kriterier.³

Området har därmed hög måluppfyllelse – 79 resp. 80 procent - vad gäller användning av Byggvarubedömningen i större projekt. En förklaring till det goda resultatet är att Västfastigheters enhet för Energi och Miljö på senare år har fått ökade personella resurser. Det har medfört att kommunikation, tillämpning av styrdokument samt närvaro i projekt från enheten har ökat och det har visat resultat.

Andelen godkända produkter är 85 procent, medan 7 procent är röda ("undviks") och resterande åtta procent saknar en bedömning. Sett över en treårsperiod så är andelen godkända produkter relativt konstant.

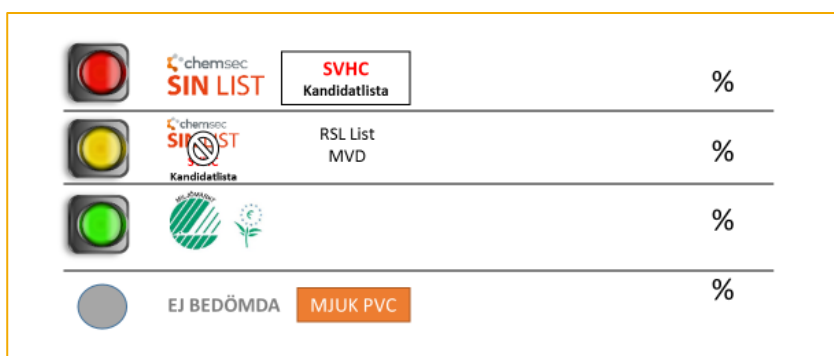

² Västfastigheter väljer att följa upp pågående projekt – trots att detta hittills inte ingått i indikatorn - är för att se hur måluppfyllelsen ser ut i närtid. Vissa projekt har startats upp för länge sedan och då ser vi inte resultat kopplat till senare insatser som är gjorda för att få en ökad användning. Att följa upp pågående projekt ger en möjlighet att påverka projekt som inte använder BVB att starta upp det arbetet.

³ Ett av de två projekt som inte tillämpade BVB var av mindre art och i projekteringsskedet. Byggvarubedömningen kommer att startas även för detta projekt.

Förbrukningsprodukter

Målet för området är att öka andelen förbrukningsprodukter med säkerställt höga kemikaliekrav. Nyckeltal: Andel ”rekommenderade” och ”godkända” artiklar enligt de miljömärkningar/krav som anges i figuren. (Andel artiklar av total beställd kvantitet inom respektive avtal.)

(Under 2018 har indikatorn arbetats om. 2017 var andelen gröna produkter tjugo procent, vilket nästan uteslutande berodde på VGR upphandlar ett antal miljömärkta storvolymartiklar, som hygienpapper och kopieringspapper. Då dessa artiklar köps in i så stora kvantiteter ger de oproportionerligt stort utslag på indikatorn. Positiva förändringar på andra områden gav enbart marginellt påverkan på indikatorns värde. För att få en bättre avvägd indikator kommer VGR och övriga regioner att omfördela så att produkterna särredovisas. Därmed kommer bland annat medicin-tekniska artiklar synas mera i statistiken.)

En grupp förbrukningsprodukter som följs noga är vårdens val av plastmaterial och i synnerhet vilka mjukgörare som förekommer i mjukplast. PVC får inte ingå i förpackningar och krav ställs även på att PVC ska undvikas där det är möjligt också i själva produkterna. Undersökningshandskar får inte vara tillverkade av vinyl (dvs PVC) eller latex. I de medicintekniska produkter där PVC fortfarande förekommer (eftersom fullgoda alternativ inte har kunnat erbjudas), följs PVC-utvecklingen i samband med upphandling och under avtalsvård. På så sätt har mängden PVC minskat under ett flertal år. För den PVC som förekommer sker en gradvis övergång från ftalater till andra mjukgörare. Farlighetsklassade ftalater, som exempelvis DEHP, DBP och BBP, finns dock fortfarande kvar i viss utsträckning inom sjukvården, där fullgoda alternativ saknas.

Särskilda satsningar under 2018: Ett projekt påbörjades under 2018 för att styra upphandlingen av plastprodukter i riktning mot mer miljöanpassade polymerer och tillsatser. Toxikologexpertis anlätades att ta fram underlag för val mellan olika polymermaterial. Projektet syftar främst till att ta fram en vägledning, - en ”Prio-Stege för plastval” - till stöd för upphandlare. Vägledningen – som kommer väga

samman mål som Giftfri miljö, cirkulära flöden och begränsad klimatpåverkan, kommer lanseras under 2019.

Elektronik

Målet för området är att öka andelen elektriska och elektroniska produkter med säkerställt höga kemikaliekraV. Målet följs upp genom nyckeltalet: Fördelning i vikt-% av utvald elektronik klassade enligt följande krav/miljömärkning:

Inom detta produktområde finns i dagsläget inga produkter som uppfyller kriterierna för grönklassning. I VGRs riktlinjer är det endast EU-blommans krav gällande datorer som skulle kunna ge grön klassning och väldigt få produkter på marknaden är godkända enligt EU-blomman.

Produktområdet har inte varit prioriterat för åtgärder under 2018. Det har heller inte varit möjligt att inför denna rapportering beräkna andel av VGRs inköp av elektronik 2018 som når nivå gul. Sådan statistik kommer dock att sammanställas längre fram.

Förbättringar kan åstadkommas dels genom kravställande i kommande upphandlingar av IT arbetsplats, vitvaror och skrivare/MFP men också genom framtagande av vägledande material för planering och beställning av elektronik.

Inredning

Målet för området inredning är att öka andelen inredning med säkerställt höga kemikaliekraav.

Målet är att avropen (inköp inom avtal) till allt högre andel ska utgöras av de möbler som är finns upptagna på VGRs ”Gröna listan”. Målet är att sådana avrop vid utgången av år 2020 är 100 % för kontorsmöbler och minst 40 % för miljömöbler⁴.

Möblerna på Gröna listan uppfyller miljökraven i Svanen-märkningen och för inredningstextilier uppfylls kraven för EU-blomman, Svanen eller Bra miljöval. Det är enbart företag som finns på Västra Götalands avtal som finns med i Gröna listan. Gröna listan startade 2006 med 45 produkter, idag finns över 400 produkter och VGR gör cirka 60 procent av sina inköp från Gröna listan. Vi tycker det är positivt att många andra organisationer köper produkter med höga miljökrav för att öka efterfrågan. Därför finns Gröna listan tillgänglig för alla och används flitigt av såväl arkitekter som andra organisationer.

Designtakten är hög inom möbelsektorn och nya möbelmodeller och material introduceras kontinuerligt. Därmed har det varit en utmaning att hålla ”Gröna listan” aktuell med ett utbud som förändras. I oktober 2018 trädde ett nytt SKL-avtal för möbler i kraft och detta tillämpas nu av flertalet regioner, även VGR. Med anledning av detta håller VGR på att utarbeta en ny ”grön lista” baserad på möbler med extra hög miljöprestanda inom avtalet. Resultatet kommer presenteras under 2019 och förväntas även användas av ett flertal av de regioner som anslutit sig till SKL:s ramavtal. VGR:s arbete på området får därmed sannolikt en stor spridningseffekt nationellt.

På grund av den pågående omarbetningen av Gröna Listan har det dock inte varit möjligt att sammanställa VGR-statistik enligt den nuvarande indikatorn för 2018

---

⁴ Miljömöbler är exempelvis stolar, pallar, bänkar, fåtöljer och soffor

Textilier

Målet för området textilier är att öka andelen textilier med säkerställt höga kemikaliekrav.

Nyckeltal: Andel (viktprocent) av produkter inom tvätteriet i Alingsås aktuella sortiment som klarar uppsatta krav/märkningar enligt figur nedan.

Tvätteriet Alingsås hanterar VGRs alla cirkulationstextilier, som arbets- och patientkläder, sängkläder, handdukar, etc. Totalt omfattade textilstocken 882 ton textil 2018. Andelen ekologisk bomull var 7,9 procent.

VGR ställer vid upphandling krav på att all textil ska klara kemikaliekraven för Ökotex 100, vilket innebär att hela sortimentet numera uppfyller trafikljusets nivå gul.

Två procent av textilstocken uppfyller kraven enligt EU-blomman. Sammanlagt 88 ton (10 %) av stocken uppfyller antingen kraven för EU-blomman och ekobomull.

Koncernkontoret genomförde under året en förstudie för innovationsupphandling av hållbara textilier. I förstudien intervjuades leverantörer kring innovationsmöjligheterna i branschen. Målet är att upphandla mer hållbara produkter genom ökade dialog med branschen för att identifiera produkter samt starta innovationssamarbete med företag.

Lek och pedagogiskt material

Målet för området lek och pedagogiskt material är att öka andelen lek/pedagogiskt material med säkerställt höga kemikaliekrav.

Nyckeltal: Fördelning i % av antal avropade artiklar inom avtals Sortiment för leksaker klassade som gröna, gula, röda respektive grå.

Redan under 2017 uppfyllde samtliga inköpta produkter grön nivå, beroende på att VGR är anslutet till SKLs ramavtal. I detta avtal ställs numera som grundkrav att upphandlingsmyndighetens krav ska vara uppfyllda.

Som stöd för verksamheterna finns också vägledningsmaterial för att rensa ut leksaker som klassas som röda. Vi avser att under 2019 göra en uppföljning av vilka material som förekommer.

Kemiska produkter

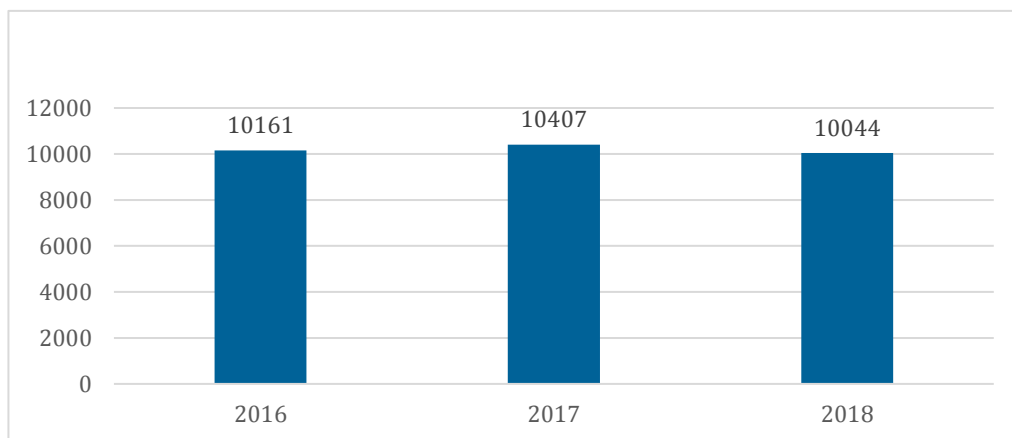
Målet för området är att minska användningen av kemiska produkter och enskilda kemikalier som innehåller eller utgörs av miljö- och hälsofarliga ämnen. I andra hand är målet att minska exponeringen.

Nyckeltal: Antal produkter som innehåller eller utgörs av ämnen upptagna på Chemsec:s SIN-lista. Som referensvärde anges det totala antalet registrerade produkter (ID) i kemaliehanteringssystemet Klara.

Totala antalet faroklassade produkter (ID) som registrerats i Klara var vid utgången av 2018 10 044 stycken, vilket är en nedgång från året före med 363 produkter (3 %). Se figur.

Antal faroklassade produkter i Klara vid utgången av resp. år.

Hur många av dessa som innehöll ämnen på SIN-listan är inte helt klarlagt. Klara är i första hand en kemikalieförteckning som används som informationskälla för att förebygga risker i arbetsmiljön. Som statistikverktyg saknas väsentliga uppgifter, som volymangivelser, etc. Andra felkällor är att uppgifter läggs in vid olika tidpunkter och att en viss eftersläpning i rapportering kan ses.

Målet är indikatorn framgent skall baseras på inköpsdata snarare än inventeringsuppgifter. En bedömning är att Klara innehåller 860 produkter med SIN-ämnen. Jämfört med 2017 innebär detta en nedgång med 37 produkter (-4 %)⁵. Andel SIN-innehållande produkter av det totala antalet produkter i Klara är därmed i stort sett konstant 2017 till 2018, ca 86 %.

För att minska användningen av kemiska produkter med farliga ämnen har ett flertal åtgärder genomförts under 2018, bland annat följande:

Utrensning av äldre produkter: Under 2018 har omfattande utrensning av obsoleta (gamla och onödiga) kemikalier gjorts inom framför allt Västfastigheter, men även inom andra förvaltningar. Västfastigheters enhet för Energi och miljö har tagit fram en enkel och framgångsrik metod för att identifiera, rensa ut och organisera kemikalier och kemiska produkter i samarbete med verksamheten. Metoden presenterades på en internationell konferens under hösten och inspirerade där andra organisationer att genomföra motsvarande utrensningsarbete för att minska mängden och få bättre ordning på sina kemikalier och kemiska produkter.

Upphandling: Drift och underhållskemikalier köps idag till regionen via ett ramavtal som förhandlats fram av Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Avtalet möjliggör köp av samtliga kemiska produkter i leverantörens sortiment.

⁵ I miljörapport för 2017 angav felaktigt ett lägre antal SIN-innehållande produkter.

För att styra upp inköpen har det arbetats med en lista med rekommenderade produkter som ett standardsortiment att avropa ifrån i första hand. Syftet är att kunna uppfylla lagstiftningen gällande risk- och skyddsinformation via uppdaterade säkerhetsdatablad och undvika att regionen har parallella produkter, såsom flera olika sorters limmer för samma ändamål. Det fortsatta arbetet med denna lista sker i samarbete med den upphandlade leverantören. Flera andra regioner följer VGRs arbete med detta med stort intresse. Just organisationen av inköp/avrop av drift- och underhållkemikalier är ett eftersatt område i många regioner.

Folktandvården har under året också arbetat med att styra sina inköp mot ett mer avgränsat sortiment för bättre uppföljningsmöjligheter av kemikalieflödet i förvaltningen

Riskbedömningar: Under 2018 har Arbetsmiljöverket haft prioritet på kemikaliehantering, vilket resulterat i flera inspektioner i regionens verksamheter. Av inspektionerna framgick framgick att det på flera områden saknats lokala riskbedömningar för kemikaliehanteringen. VGRs enhet *Hälsan & Arbetslivet* har engagerats både för att utföra riskbedömningar på plats och även tagit fram utbildningar i riskbedömning av kemiska riskkällor för att minska exponering av personal för farliga kemikalier.

Analys-kit ökar i användning: Inom sjukhusen har utvecklingen mot fler och fler kit-baserade analysmetoder fortsatt. Användningen av kit reducerar både förbrukningsmängder och exponeringen för kemikalier för människor och miljö.

Kemikaliesmarta rum

Kemikaliesmarta rum handlar om allt som sker från det att behov av en lokalförändring uppstår i VGRs egna verksamheter till dess att inflyttning sker i nya eller förändrade lokaler och som på ett eller annat sätt påverkar VGRs förmåga att leva upp till det nationella målet om en Giftfri miljö, tillsammans med att definiera sätt att mäta, redovisa och kommunicera resultat från enskilda lokalförändringar.

Miljöavdelningen har medfinansierat ett projekt för att styra mot nya och bättre materialval i samband med renovering/nybyggnation av Barn- och Ungdomsmottagningen i Partille. I projektet har också ingått att ta fram en pedagogisk manual med råd om hur man skapa ekologisk och socialt hållbara rum i det offentliga. Manualen kommer färdigställas och publiceras under 2019.